

10. YILINDA 'MAVİ MARMARA' OLAYI VE FİLİSTİN'İN DURUMU

Kadriye Sınmaz

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Sınmaz, Kadriye. "10. Yılında 'Mavi Marmara' Olayı ve Filistin'in Durumu", İNSAMER, 28.05.2020.

 Analiz

İsrail'in 30 Mayıs 2010 gecesi Gazze Özgürlük Filosu'na yönelik gerçekleştirdiği, kamuoyunda "Mavi Marmara" olayı olarak anılan saldırının üzerinden 10 yıl geçti. 10 sivil yardım gönüllüsünün hayatını kaybettiği, 50'den fazlasının yaralandığı saldırı; hukuki, siyasi, ekonomik ve hatta askerî açıdan birçok sonuç doğurdu.

Mavi Marmara neden yola çıktı?

1948 yılında kuruluşu ilan eden İsrail, Arap ülkeleriyle girdiği savaş sonrasında İngiliz manda rejimi döneminde ele geçirdiği toprakları genişleterek 1 milyondan fazla Filistinliyi topraklarını terk etmek zorunda bıraktı. 1967 Savaşı'ndan sonra İsrail işgali, Suriye'nin Golan Tepeleri'ne, Mısır'ın Sina Yarımadası'na, Gazze ve Batı Şeria'ya kadar genişledi. İşgal devleti İsrail, Oslo görüşmelerinde Batı Şeria ve Gazze topraklarında Yaser Arafat liderliğinde bir Filistin Devleti'nin varlığını tanısa da

buralarda kurduğu yasa dışı Yahudi yerleşim birimlerinin sayısını her geçen gün arttırdı. 2005 yılına gelindiğinde İsrail, Gazze'deki yerleşim birimlerini boşaltarak bölgeden çekilme kararı aldı. 25 Ocak 2006'da yapılan seçimlerde Hamas'ın sandıktan en çok oyu alan parti olarak çıkması, hâlihazırda devam eden Filistin-İsrail çatışmasını farklı bir boyuta taşıdı.

Bir taraftan İsrail'in ve bazı Batılı devletlerin Hamas'ı siyasi bir aktör olarak tanımamaları diğer taraftan el-Fetih'in Hamas'ın galibiyetini kabullenmemesiyle silahlı çatışmaların yaşanması, Hamas hükümetinin ömrünü kısalttı. Nihayetinde Filistin'de Batı Şeria'yı Mahmud Abbas liderliğindeki el-Fetih'in; Gazze'yi de Halid Meşal liderliğindeki Hamas'ın kontrol ettiği iki farklı yönetim ortaya çıktı. İsrail, 19 Eylül 2007'de terör örgütü olarak kabul ettiği Hamas'ın kontrolündeki Gazze'yi "düşman bölge" ilan ederek mal ve eşya giriş çıkışını

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

kısıtlayacağını duyurdu ve bölgeye 6 Ocak 2009'da deniz ablukası başlattı. Gazze'deki Yaser Arafat Uluslararası Havaalanı da 2001 yılında İsrail tarafından bombalandığı için zaten kullanılamaz durumdaydı; dolayısıyla İsrail'in Gazze'yi kara, deniz ve havadan abluka altına alarak 14 yıldır sürdürdüğü esaret bu şekilde başlamış oldu.

Deniz harbine ilişkin örfi uluslararası hukuk kurallarını içeren 1994 tarihli *Denizdeki Silahlı Çatışmalara Uygulanabilir Uluslararası Hukuka İlişkin San Remo El Kitabı (The San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflict at Sea/SRM)* ablukayı bir harp metodu olarak kabul etmekle birlikte bazı şartlara bağlamaktadır. SRM'ye göre ablukanın uygulanabilmesi için uluslararası bir çatışmanın var olması gerekmektedir. İsrail-Filistin arasında yaşanan çatışmaların mahiyeti ile ilgili farklı yorumlar bulunmaktadır.¹ Bu tartışmalara girmeksizin mevcut gerilim uluslararası bir çatışma olarak değerlendirildiğinde dahi uygulanışı itibarıyla ablukanın uluslararası hukuk kurallarını ihlal ettiği açıktır.

İsrail'in Gazze'ye uyguladığı abluka, üç boyutta Cenevre Sözleşmelerini, Lahey Yönetmeliğini ve uluslararası insancıl hukuku ihlal etmektedir. 1907 Lahey Yönetmeliği 50. maddesine ve III. Cenevre Sözleşmesi 87. maddesine göre; şahısların eylemleri dikkate alınarak münferit olaylar üzerinden toplu cezalandırmaya gidilemez. Cenevre Sözleşmesi I No.lu Ek Protokol madde 51, 54(1) ve II No.lu Protokol madde 14'te açlığın savaş silahı olarak kullanılamayacağı ve ablukayla sağlanacak kazancın sivil halkın uğradığı zarardan daha fazla olmaması gerektiği (orantılılık ilkesi) ifade edilmektedir. IV. Cenevre Sözleşmesi madde 17 ve 23, I No.lu Ek Protokol madde 70 ve 71'de de sivillerin zarar gördüğü ve yardıma ihtiyaç duyduğu durumlarda insani yardımın ulaştırılması ve insani yardım görevlilerinin korunması gerektiğine dikkat çekilmektedir.²

İsrail, abluka yoluyla bütün Gazze halkını Hamas'ı seçtiği için cezalandırmakta, böylelikle "toplulara cezalandırma yasağı"ni ihlal etmektedir.

Abluka sebebiyle Gazze'de yaşayan halkın %80'i insani yardıma ihtiyaç duyar hâle gelmiştir. Bölgede işsizlik oranı %52'ye³ yoksulluk oranı ise %53'e yükselmiştir. Aşırı yoksulluk oranının⁴ ise %33,8 olduğu bildirilmektedir.⁵ Abluka, insani sonuçları açısından "orantılılık ilkesi"ni ihlal etmektedir. İsrail ayrıca bir insani yardım organizasyonu olan Gazze Özgürlük Filosu'na saldırarak ihlallerinin boyutunu daha da derinleştirmiştir.

Mavi Marmara'da ne oldu?

Free Gaza Movement⁶ 2007 yılı Ağustos-Aralık arası dönemde küçük teknelerle denizden Gazze'ye ulaşma girişimlerinde bulundu. Bu girişimlerin beşinde başarılı oldu. Aralık 2009'da Viva Palestina ve İHH İnsani Yardım Vakfı "Filistin'e Yol Açık (*Viva Palestina*)" adıyla bir kara konvoyu organize etti. Bütün engellemelere rağmen konvoy Gazze'ye ulaşmayı başardı. Daha sonra *The European Campaign to End the Siege on Gaza*, *The Free Gaza Movement*, İHH İnsani Yardım Vakfı, *The International Committee to Lift the Siege on Gaza*, *Ship to Gaza Greece* ve *Ship to Gaza Sweden* öncüllerinin oluşturduğu daha kapsamlı olan "Gazze Özgürlük Filosu" çalışmalarına başlandı. Akdeniz'de uluslararası sularda bir araya gelen filo, dünyanın 37 ülkesinden yaklaşık 700 gönüllüsüyle birlikte 30 Mayıs 2010'da rotasını Gazze'ye çevirdi. Filo ile Filistin'deki insani duruma dünya kamuoyunun dikkatini çekmek, işgal devleti İsrail'in uyguladığı hukuksuz ablukayı kırarak kalıcı bir insani yardım koridoru oluşturmak ve insani yardım malzemelerini Gazze'ye ulaştırmak amaçlanıyordu.⁷

30 Mayıs gecesi İsrail askerlerinin filo katılımcılarını taşıyan Mavi Marmara gemisine yönelik başlattıkları saldırı, 31 Mayıs sabahı 05:17'de işgal ordusu askerlerinin geminin kontrolünü ele geçirmesiyle son buldu. Savaş gemileri ve helikopterlerle çevrelenen Gazze Özgürlük Filosu gemilerine ses, sis, gaz bombaları, plastik ve gerçek mermilerle yapılan saldırılar canlı yayımlarla dünya kamuoyuna duyuruldu. Mavi Marmara dokuz şehit ve 50'den fazla yaralı ile birlikte İsrail askerlerinin

fiziksel ve psikolojik işkencesi eşliğinde Aşdot Limanı'na çekildi. Yaralılarından birinin daha sonra yaşamını yitirmesiyle saldırıda ölenlerin sayısı 10'a yükseldi. Aşdot Limanı'nda yapılan sorgulamalarından sonra Berşeva Hapishanesi'ne götürülen yolcular, 3 Haziran'da Türkiye'ye gönderildi.

İsrail'in Gazze Özgürlük Filosu'na yönelik saldırısı, insani yardım taşıyan gemilere yönelik uluslararası sularda gerçekleştirildiği ve silahsız sivil gönüllülere aşırı güç kullanıldığı için uluslararası hukuk teamüllerine aykırıdır. Bunun dışında saldırı ve gözaltı süreçlerinde işgalci İsrail askerlerinin gerçekleştirdiği hak ihlalleri altı başlık altında incelenebilir.

- 1. Yaşam hakkı ihlalleri:** BM Uluslararası Vaka İnceleme Heyeti'nin açıklamasına göre, İsrail askerlerinin Mavi Marmara'ya saldırıları sırasında uyguladıkları güç; gereksiz, aşırı, orantısız ve uygunsuzdur. Adli tıp raporlarına göre en az altı kişi keyfi bir şekilde yakın mesafeden ateş edilerek öldürülmüştür.⁸
- 2. İşkence ve diğer insanlık dışı zalimane ve onur kırıcı muamele ya da cezalandırmalar:** Filo yolcuları, gemilerde ve sorgulama esnasında uzun süreli ve acı veren kelepçeleme, fiziksel koşulların kasıtlı olarak zorlaştırılması, hakaret, alıkonulan insanların kalabalıklar önünde yürütülerek aşağılanmaları, darp, yabancı dilde hazırlanmış belgeleri imzalamaya zorlanma gibi uygulamalara maruz bırakılmıştır.
- 3. Kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının ihlali:** Hiçbir bilgilendirme yapılmadan insani olmayan koşullarda keyfi ve illegal tutuklamalar yapılmıştır.
- 4. Gözaltındaki kişilere insani muamele yapılması ve doğuştan sahip olunan insanlık onuruna saygı gösterilmesi hakkının ihlali:** Gözaltına alınanların olayın başlangıcında; aileleriyle görüşme, avukat tutma, konsolosluk yetkilileriyle görüşme gibi haklardan mahrum edilmiştir.

5. Mülkiyet hakkı ihlali: İsrail otoriteleri, yardım için toplanmış yüklü miktarda nakit paraya; cep telefonu, bilgisayar, fotoğraf makinesi gibi onlarca elektronik eşyaya; pasaportlara ve yolculara ait kişisel eşyalara el koymuştur; bunların birçoğu geri verilmemiştir.

6. Haberleşme özgürlüğünün engellenmesi: Saldırı esnasında İsrail askerleri tarafından uydu bağlantısı kesilerek Mavi Marmara'dan haber alınması engellenmiştir. Ayrıca bir gazeteci fotoğraf çekerken yakın mesafeden vurularak öldürülmüştür.

Mavi Marmara Hukuk Mücadelesi

Saldırının hemen akabinde Türkiye'de ve dünyanın birçok yerinde İsraili üst düzey askerî ve siyasi yetkililer hakkında mağdurlar tarafından şikâyetle bulunulmuştur. Türkiye'deki şikâyetler 2012 yılında bir ceza davasında birleştirilmiştir. 78'i yabancı 502 müştekinin yer aldığı davada dört sanığın yargılanmasına başlanmıştır: Dönemin İsrail Genelkurmay Başkanı Korgeneral Gavriel Ashkenazi, Deniz Kuvvetleri Komutanı Koramiral Eliezer Marom, Hava Kuvvetleri İstihbarat Sorumlusu Tuğgeneral Avishai Levi, İsrail İstihbarat Başkanı Tümgeneral Amos Yadlin.

Ancak 28 Ağustos 2016'da Türkiye ve İsrail arasında yapılan anlaşma gerekçe gösterilerek 9 Aralık 2016'da mağdur avukatlarının itirazlarına rağmen Mavi Marmara Davası düşürülmüştür. Dosya İstinaf Mahkemesi incelemesinde olup hâlen karar tesis edilmemiştir.

Diğer taraftan Kayseri, Denizli, Diyarbakır, Ankara, İzmir, Konya, Erzurum, Batman ve İstanbul'da toplam talep edilen tutarın 23 milyon Türk lirası civarında olduğu 85 tazminat davası devam etmektedir. İsrail ve Türkiye arasında yapılan usul anlaşması nedeniyle bu davalardan bir tazminat sorumluluğu doğması hâlinde ödeme sorumluluğunu Türkiye Cumhuriyeti üstlenecektir. Bu sebeple tazminat davalarına T.C. Maliye Bakanlığı hazinesi taraf olarak eklenmiştir.

Dünyanın farklı yerlerinde de Mavi Marmara katılımcılarının açtığı davalar görülmüştür. İspanyol katılımcıların yaptığı suç duyurusu sonucu açılan soruşturmada, aralarında Başbakan Benyamin Netanyahu, dönemin Savunma Bakanı Ehud Barak ve dönemin Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman'ın da olduğu yedi üst düzey İsraili yönetici hakkında tutuklama kararı verilmiştir.

Amerikan vatandaşı olan şehit Furkan Doğan'ın ailesi tarafından ABD'de açılan davada Türkiye-İsrail anlaşması gerekçe gösterilerek davanın düşürülmesine hükmedilse de dava, henüz kesin karara bağlanmamıştır.

Mavi Marmara gemisi katılımcıları arasında bulunan Güney Afrika vatandaşı gazeteci Gadija Davids'in Ocak 2011'de avukatları aracılığıyla Güney Afrika Polis Teşkilatı ve Güney Afrika Başsavcılığı Ulusal Başkanlığı'na, saldırı sırasında uluslararası suçlar işleyen İsraili sorumlulara yönelik cezai soruşturma başlatılması yönünde talepte bulunması sonrasında soruşturma dosyası hazırlanmış ve İsraili sanıkların isimleri sınırlara bildirilerek Güney Afrika'ya girdikleri takdirde yakalanmaları talep edilmiştir.

2013 yılında da Komor Devleti adına Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (ICC) başvuru yapılmıştır. Kamboçya ve Yunanistan da daha sonra bu başvuruya dâhil olmuştur. 6 Kasım 2014 tarihli savcılık kararında İsrail'in Gazze'de işgalci olduğu vurgulanarak filoya yönelik saldırıda "kasten adam öldürme, kasten yaralama ve insan onuruna aykırı davranış" gibi suçlarla Roma Sözleşmesi kapsamında "savaş suçu" işlendiği açıklanmıştır. İsrail'in "meşru müdafaa" iddiaları ise tartışmaya değer bulunmamıştır. Fakat olayda mağdur olan ve ölen sayısının ICC'nin yargı alanına girecek yoğunlukta olmadığı gerekçesiyle (gravity ilkesi) soruşturma yetkisinin bulunmadığına karar verilmiştir. ICC'de Mavi Marmara ile ilgili soruşturma başlatılması süreci, savcılık ve üst mahkeme arasındaki usul tartışmaları nedeniyle hâlen devam etmektedir.⁹

Sonuç

Gazze Özgürlük Filosu, İsrail'in bütün hukuk kurallarını çiğneyerek sürekli genişlettiği Filistin topraklarının işgaline karşı ortaya konulan en büyük ve kapsamlı eylemdir. Tamamı sivil katılımcılardan oluşan yolcuların İsrail'in saldırısı karşısında yaşadıkları mağduriyetlerle ilgili adaleti ulusal ve uluslararası mahkemelerde araması, filonun meşruiyet zeminini güçlendirmiştir. Katılımcıların saldırı sırasındaki cesur duruşları, ICC'de ve bazı ulusal mahkemelerde alınan kararlar, İsrail'in "yenilemezliği" algısını yıkmıştır. Öte yandan İsrail'in Ortadoğu'nun en demokratik ülkesi olduğuna yönelik propagandalar da Mavi Marmara gemisinde yaşanan saldırının tüm dünyaya gösterilmesiyle büyük bir darbe almıştır. Gazze Özgürlük Filosu dünya kamuoyuna İsrail'in karanlık yüzünü göstererek dikkatleri Filistin'e çekmeyi başarmış ve büyük oranda misyonunu yerine getirmiştir. Ayrıca Türkiye savunma sanayiinde yerli üretimin artmasında da önemli bir etken olmuştur. Mavi Marmara olayından sonra İsrail'le ilişkilerin kopması, bu alanda Türkiye'yi zaten var olan yerli üretim sürecini hızlandırmaya sevk etmiştir. İHA ve SİHA'lar başta olmak üzere savunma sanayiinde yerli üretime geçilmesi, Gazze Özgürlük Filosu'nun önemli sonuçlarından biri olmuştur.¹⁰

BM Uluslararası Vaka İnceleme Heyeti'nin hazırladığı rapora ve tanıklıklara göre, Mavi Marmara olayında katılımcıların mağduriyeti tescillenmiştir. Fakat İsrail yönetiminin baskısıyla hazırlatılan Palmer ve İsrail tarafından hazırlanan Turkel Komisyon raporlarıyla durumun İsrail lehine değiştirilmesine çalışılmıştır. 2016 yılında Türkiye ve İsrail arasında imzalanan anlaşma sonrasında Türkiye'deki ve yine bu anlaşma gerekçe gösterilerek dünyanın farklı yerlerindeki davaların düşürülmesi sebebiyle İsrail herhangi bir ceza almamıştır.

Mavi Marmara davasında adaletin terazisi günümüze kadar dengeyi bulamamıştır. Adaletin küçüldüğü yerde suçlular büyümüş ve saldırının başlıca sorumlusu olan dönemin İsrail Genelkurmay Başkanı Gavriel Ashkenazi yeni

kurulan İsrail hükümetinde dışişleri bakanlığı görevine getirilmiştir. Savunma bakanlığına ise bir buçuk yıl sonra Netanyahu'nun yerine başbakanlık görevine gelecek olan Benny Gantz getirilmiştir. Gantz, 2014 yılında 2.147 kişinin hayatını kaybettiği, 10.000'den fazla kişinin yaralandığı Koruyucu Hat Operasyonu sırasında da genelkurmay başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Sonnotlar

- ¹ Ahmet Hamdi Topal, "İsrail'in Gazze Ablukası ve Mavi Marmara Saldırısı", *Public and Private International Law Bulletin*, 32/1, 103-154, s. 109-126.
- ² *12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri*, Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2005; Topal, age., s. 37-40.
- ³ الجهاز المركزي للإحصاء الفلسطيني, كتاب فلسطين الإحصائي السنوي 2009, s. 77.
- ⁴ Günlük geliri 1,90 doların altında olan kişiler.
- ⁵ "Palestine in Figures 2019", Palestinian Central Bureau of Statistics, Mart 2020, s. 29.
- ⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. <https://www.freegaza.org/>

İsrail Arap ülkeleri ile normalleşme sürecini ilerletse de Yüzyılın Anlaşması planı, Batı Şeria'nın ilhakı gibi projeleri ABD desteği ile hayata geçirirse de Filistinlilerin haklı davasını savunacak kişiler her zaman olacaktır. En azından vicdanının sesini hâlâ duyabilen ve adalete olan inancını koruyan kişiler için bu bir ödevdir.

- ⁷ *Mavi Marmara: Gazze Özgürlük Filosu*, İHH Kitap, 2011, s. 39, <https://www.ihh.org.tr/public/publish/0/79/mavi-marmara-ozgurluk-filosu.pdf>
- ⁸ İsrail'in insani yardım taşıyan gemilerden oluşan filoya düzenlediği saldırıdaki uluslararası hukuk ihlallerini inceleyen Uluslararası Vaka İnceleme Heyeti (*International Fact-Finding Mission*) raporu, A/HRC/15/21, Eylül 2010, s. 38-40, 50-51, <https://www.ihh.org.tr/yayin/birlesmis-milletler-mavi-marmara-raporu>
- ⁹ Mavi Marmara avukatlarından Burak Turan ile yapılan 21.02.2020 tarihli röportajdan.
- ¹⁰ Konuyla ilgili Baykar Teknik Müdürü Selçuk Bayraktar'ın açıklaması için bk. <https://www.youtube.com/watch?v=XHJu-CIWmXc>